

OS INSTRUMENTOS DO CONTRAMOVEMENTO («BACKLASH»): A PRETENDIDA SÍNDROME DE ALIENACIÓN PARENTAL

Sonia Vaccaro

Psicóloga clínica – Especialista en Violencia baseada no xénero

Comisión para a Investigación de Malos Tratos a Mulleres

Correspondencia a: soniavaccaro@soniavaccaro.com

RESUMO A pretendida síndrome de alineación parental, SAP (ou PAS, segundo as súas siglas en inglés), fixo a súa aparición en España nos últimos cinco anos en concordancia coa sanción da Lei integral de medidas de protección contra a Violencia de Xénero (Lei Orgánica 1/2004, de 28 de decembro). Esta pretendida síndrome de uso psicoxurídico xa fora utilizada nos EE.UU (onde foi creada en 1985) e en certos países de fala hispana como México, Arxentina, Colombia, O Salvador e Costa Rica. En todos estes países a súa aparición e uso deuse de maneira paralela a medida que se avanzaba en Dereitos Humanos das mulleres, as nenas e os nenos. Este constructo falaz foi urdido para ser utilizado *ad hoc* na xustiza contra as nais e as/os fillas/os e, en especial, para invalidar os avances de Dereito, como a aplicación dunha Lei Integral contra a Violencia de Xénero. Este artigo comeza cunha descrición da SAP, a súa construción

e a súa aplicación habitual nos litixios pola custodia dos fillos e as fillas. A continuación descríbese como a SAP se introduciu nos tribunais de familia e de Violencia de Xénero en España e ofrécese evidencias acerca da condición de instrumento do *backlash*, ou *contramovemento* dirixido a impedir os avances alcanzados a favor da igualdade de dereitos entre homes e mulleres. Para iso, realizouse unha análise da natureza falaz desta pretendida síndrome, unha análise do contexto social onde xorde, os grupos que o introducen, apoian e utilizan e os obxectivos que se perseguen a través da súa aplicación/crenza no marco da xustiza. Tendo como referencias, entre outras, as principais investigacións realizadas nos EE.UU. Desde 1985, que dan conta disto.

PALABRAS CHAVE violencia de xénero, «síndrome de alienación parental», *backlash*, xustiza, *contramovemento*, neomachismo, posmachismo, maltrato, violencia doméstica.

ABSTRACT The alleged «*parental alienation syndrome*» (PAS) (or SAP according to its acronym in Spanish), made its appearance in Spain in the last five years in agreement with the passing of a comprehensive law which included protective measures against Gender Violence (Ley Orgánica 1 / 2004 December 28). This alleged syndrome has already been used psycho-legally in the USA (where it was created in 1985) and in Spanish –speaking countries like Mexico, Argentina, Colombia, El Salvador and Costa Rica. In all these countries its appearance and use progressed parallel to that of human rights for women and children. This fallacious idea was contrived to be used *ad hoc* in legal proceedings against mothers and children, expressly, to interfere with the progress of laws, such as, the implementation of a comprehensive law against Gender Violence. This article begins with a description of PAS, its creation and its regular use in litigations over custody of children. Next it describes how PAS was introduced in family courts and Gender Violence courts in Spain and gives evidence concerning the quality of *backlash* or *countermovement*, as an instrument, aimed to prevent all progress made towards equal rights between men and women. To that end, follows an analysis of the invalidity of this alleged syndrome, the social context in which it arises, those groups who introduced the idea, support it and use it and the intentions pursued through its application / belief within the legal system. Stating as references, among others, main research developed in the USA since 1985, substantiating these claims.

KEYWORDS gender violence, «*parental alienation syndrome*», *backlash*, justice, *Countermovement*, neomachism, postmachism, abuse, domestic violence.

1. INTRODUCCIÓN

No ano 1985, un médico estadounidense, Richard Gardner, con especialidade en Psicanálise, inventa unha «*síndrome diagnóstica psicoxurídica*» á que denomina «*síndrome de alienación parental*», definíndoa como:

«A síndrome de alienación parental (SAP) é un 'lavado de cerebro' ao que un dos pais –polo xeral a nai–, somete ao fillo, en contra do outro proxenitor –polo xeral o pai– logrando desta maneira alienar, afastar ese pai da vida do fillo, para facelo desaparecer, podendo chegar o neno incluso a crer que o seu pai abusou sexualmente del».¹ (Gardner, R. 1987)

R. Gardner, retrata o «proxenitor preferido –xeralmente a nai– (sic)», como «*un malvado alienador*», dicindo que é:

«a única responsábel de provocar nun neno vulnerábel, condutas de rexeitamento cara o outro proxenitor –xeralmente o pai–». (Ibíd.)

Este suposto transtorno infantil, segundo R. Gardner, xorde exclusivamente no contexto de disputas pola custodia dos nenos e no marco da xustiza.

Esta primeira definición, vén dada en novembro de 1989, nun exemplar da revista *American Fatherhood, The Voice of Responsible and Dedicated Fatherhood. F.A.I.R. The National Fathers' Organization (1989)*, da Organización Nacional de Pais, da cidade de Camden, Delaware. Nese número, aparece publicado un artigo asinado por Richard Gardner: «*Parental Alienation Syndrome*», en cuxo subtítulo interroga: «*Por que algunhas nais exercen todo o seu poder para expropiar o neno ao pai? Que se pode facer?*».

Dous anos antes, en 1987, Gardner publicara a través da súa propia editora, Creative Therapeutics, *The Parental Alienation Syndrome and the Differentiation Between Fabricated and Genuine Child Sex Abuse*², situando esta suposta síndrome na xustiza e no marco do litixio por divorcio. Facía mención ás denuncias

–sempre no ámbito xudicial– de acusacións de incesto³ cara un dos proxenitores, dicindo que «case sempre a denunciante é a nai, e quen é denunciado/acusado é o pai». E apuntaba que a maioría destas denuncias serían *falsas*. Neste momento, R. Gardner introduce o concepto de «*falsas denuncias*» facendo que a primeira sospeita recaía sobre quen denuncia, ou sexa, en quen intenta protexer a vítima.

En 1991, R. Gardner acrecenta á súa argumentación anterior:

«... Isto resulta [a SAP] da combinación dunha programación (lavado de cerebro) de adoutramento parental e das propias contribucións do neno para a humillación do pai (...). Cando os nenos alegan o maltrato nunha batalla pola custodia é, polo xeral, porque eles sofren os efectos da SAP, un transtorno mental que sobre todo afecta a nais rancorosas que lavaron o cerebro aos seus nenos para a fabricación de acusacións contra os pais».⁴

Este novo contributo de R. Gardner apunta directamente ao neno/a, ou sexa, sobre a vítima, dicindo que non sería *inocente* a súa acusación, ou campaña de denigración cara o pai a quen rexeita, que non é «só porque a súa nai o/a influenciou» senón que el mesmo –o neno ou a nena–, participa activamente e sería tamén responsábel. Desta maneira, R. Gardner reforza no imaxinario colectivo, o concepto previamente introducido de «*falsa denun-*

[1] Gardner, R. A. (1987) *The Parental Alienation Syndrome and the Differentiation Between Fabricated and Genuine Child Sex Abuse*. Creskill, NJ: Creative Therapeutics.

[2] Gardner, R. (1987) *The Parental Alienation Syndrome and the Differentiation Between Fabricated and Genuine Child Sex Abuse*. Creskill, NJ: Creative Therapeutics.

[3] N. da Autora: Consideramos importante diferenciar o incesto do abuso sexual, xa que os efectos sobre a psique dunha vítima, agrávanse cando o asalto sexual o produce unha persoa de quen se depende afectivamente e para a sobrevivencia, e de quen se espera protección e cuidados.

[4] En Grieco vs. Scott, Citado en Barea Payueta, C. e Vaccaro, S. (2009). *El pretendido síndrome de alienación parental*. Madrid: Desclée de Brower.

R. GARDNER PARTE
DUNHAS PREMISAS QUE SON
AFIRMACIÓN DOGMÁTICAS,
E CHEGA A CONCLUSIÓN QUE
ASEVERAN ESTAS AFIRMACIÓN
PREVIAS, FACENDO USO DUN
SILOXISMO CIRCULAR, DANDO
POR CERTOS TODOS OS SEUS
RESULTADOS, FACENDO QUE
OS QUE PUIDESEN «DUBIDAR»
OU «RESISTIRSE» (SIC) A ACEPTAR
ESTA FALSA SAP PASASEN A
FORMAR PARTE DA CONCAUSA
QUE ORIXINABA A SÍNDROME

---

cia» e inverte a carga da proba culpando á vítima, orientando entón a necesidade de «castigo» para ambas partes: nai e fillo/a.

Richard Gardner consideraba que a SAP era unha desorde psiquiátrica. No escenario da SAP vese o neno ou a nena como un/ha doente psiquiátrico/a e o proxenitor protector –«alienador»– (por exemplo, a nai que mostra a súa preocupación polos abusos que poida estar a sufrir) como a causante desta doenza ou transtorno.

R. Gardner parte dunhas premisas que son afirmacións dogmáticas, e chega a conclusións que aseveran estas afirmacións previas, facendo uso dun siloxismo circular, dando por certos todos os seus resultados, facendo que os que puidesen «dubidar» ou «resistirse» (sic) a aceptar esta falsa SAP pasasen a formar parte da concausa que orixinaba a *síndrome*:

«...as nais da SAP teñen unha maneira para encontrar terapeutas, case sempre mulleres, que se asocian a elas na súa campaña

de denigración do pai (...) [as cales] nalgúns casos chegan a asociarse ao sistema ilusorio paranoide da nai. (...) Cando os nenos alegan o maltrato nunha batalla pola custodia é, polo xeral, porque eles sofren os efectos da SAP, un transtorno mental que sobre todo afecta a nais rancorosas que lavaron o cerebro aos seus nenos para a fabricación de acusacións contra os pais».⁵

Avanzando na construción desta suposta síndrome, no ano 1992, R. Gardner toma o modelo clínico e enuncia oito «índices diagnósticos»:

1. Unha campaña de denigración, onde o neno profesa continuamente odio ao pai ausente.
  2. O neno ou a nena dan como argumento racionalizacións débiles, absurdas, frívolas ou provistas por el/a para desacreditar o pai.
  3. O neno ou a nena utilizan termos, frases ou situacións que non reflicten a súa propia experiencia ou son conceptos que non son apropiados para un neno.
  4. O neno/nena, afirma que a decisión de rexeitar o pai é propia.
  5. Apoio incondicional do neno/nena para o proxenitor amado ou «proxenitor alienador» e repudio extremo ao proxenitor rexeitado. Ausencia de ambivalencia.
  6. Ausencia de culpa en relación cos sentimentos do pai rexeitado.
  7. Presenza de escenarios prestados (por exemplo, o neno/a pode afirmar que «a amiga do papá é unha puta»).
- E, por último,
8. Extensión da recusa á familia extensa do proxenitor rexeitado, por exemplo: os avós, primos, tíos... (Gardner, R. 1992).

---

[5] Ibid.

Nótese a falta de precisión e de obxectividade para definir os «criterios diagnósticos», até o punto de ser apreciacións subxectivas de quen entrevista, criterios que nunha ciencia médica estarían invalidados.

En función da cantidade de «criterios» que reúna o neno ou a nena, R. Gardner clasificaba a SAP en tres categorías: baixa, media e severa; o grao de severidade sería directamente proporcional á aplicación da «terapia» que el, de forma arbitraria, apuntou para o «tratamento» desta pretendida síndrome: a «*threat therapy*» (*terapia da ameaza*), tal como a denominou. Da mesma maneira que cos postulados da SAP, R. Gardner xamais xustificou por que propuxo esta terapia e non outra, a partir de que premisas a enunciou e en que baseaba esta modalidade de tratamento. Non existe en todos os seus escritos nin sequer un só argumento que xustifique esta modalidade de terapia coactiva. Subxectivamente, considerouna «a máis adecuada» de forma única, xa que tampouco abre alternativas ou variantes dela.

2. TERAPIA DA AMEAZA (*THREAT THERAPY*)

Cando un ou unha profesional xulgaba que un/ha neno/a «padecía SAP», e se encontraba na categoría «severa», o Dr. Gardner recomendaba inmediatamente conceder a custodia exclusiva ao outro proxenitor –aquele que o/a menor afirmaba que estaría a abusar del/a– e que para iso debía ter todo o apoio da xustiza:

«... Estes nenos precisan coacción para ver o seu pai. Se eles están obrigados a visitalo, entón, con maior probabilidade relaxaranse xunto a el (...). A pena para o incumprimento deberían ser sancións forzadas polo tribunal contra a nai...».⁶

Desta maneira, a *cura* principal do/a menor para esta suposta doenza mental sería poñelo/a máis tempo nas mans do presunto

---

CANDO UN OU UNHA
PROFESIONAL XULGABA QUE
UN/HA NENO/A «PADECÍA
SAP», E SE ENCONTRABA NA
CATEGORÍA «SEVERA», O
DR. GARDNER RECOMENDABA
INMEDIATAMENTE CONCEDER
A CUSTODIA EXCLUSIVA AO
OUTRO PROXENITOR

---

agresor mentres se reduce ou interrompe por completo calquera contacto deste/a menor co proxenitor protector.

Este principio, que rompe toda a lóxica do sentido común, é aplicado e tomado ao pé da letra hoxe en día en moitos xulgados de España, por parte de maxistrados, psicólogos, médicos, traballadores sociais e avogados que fixeron da SAP e os seus sucedáneos⁷ un instrumento válido para retirar a custodia ás nais, en especial en casos con antecedentes de violencia e/ou con sospeitas de incesto. Independentemente dos diversos nomes cos que se retire a custodia, a metodoloxía aplicada é a mesma proposta pola SAP: a Terapia da ameaza, que non é outra cousa máis que coacción xudicial.

---

[6] Citado en Barea Payueta, C. e Vaccaro, S. (2009): *El pretendido síndrome de alienación parental* Madrid: Desclée de Brower

[7] Co tempo, e fronte ás críticas fundamentadas contra esta falsa síndrome, denominouse con termos sucedáneos: «*conflicto de lealdades*», «*interferencias parentais*», «*obstrucción do vínculo*», «*interferencias familiares*» etc.

En España, ao igual que en todos os países onde se aplica esta SAP, emitíronse ditames xudiciais que fixeron ingresar ás criaturas en centros de menores, por negárense a ver o pai e permanecer con el. Hai ditames xudiciais que obrigan a nenas e nenos a vivir co seu pai abusador, impedindo todo contacto coa nai e o ambiente materno: avós, tíos, primos, amizades próximas á súa casa... Todo feito dun día para o outro, pola forza e sen preparación nin adaptación das criaturas.

Richard Gardner, nunca presentou investigacións fiábeis que avalaran a SAP, nin logrou que a comunidade científica o aceptara ou admitira nalgún sentido. A OMS e o DSM-IV, non o consideran válido, e a pesar de todas as xestións que fixo o propio Gardner, antes de se suicidar no ano 2003, para a súa incorporación nas revisións do DSM⁸, non lle foi recoñecida lexitimidade ningunha, xa que nunca se terían dado a coñecer os casos que dixo ter observado para formulalo, nin estudos pertinentes que desen conta do que afirmaba como criterios diagnósticos, prognósticos e de tratamento.

A pesar destas deficiencias, a SAP gañou apoio nos tribunais de familia e de Violencia de Xénero ao longo de todo o territorio español.

2.1. Contexto histórico

O debate acerca desta denominada *síndrome*, comeza nos EE.UU a finais dos anos 90. Nese momento, os profesionais e as asociacións profesionais que traballaban no tema do maltrato e abuso cara a infancia, publicaron bibliografía que fundamentaba a importancia de non validala, non só polos erros metodolóxicos e de criterio que incluía esta suposta «*síndrome*» –por exemplo, a American Medical Association (AMA) e a American Psychological Association (APA) inhabilitábana para configurar unha síndrome, no sentido estrito do termo–, senón tamén por cal era o *marco*

teórico sobre o que Richard Gardner, a erixira para darlle fundamento⁹.

Ese momento, nos EE.UU, é coincidente cos avances do feminismo e a súa loita polos dereitos das mulleres. A periodista, Susan Faludi, publicara o seu best seller: *Backlash*¹⁰: *a guerra non declarada contra a muller moderna*¹¹ (1992), apuntando de que maneira o «backlash», o contramovemento, quería impedir os avances de dereitos, creándolle obstáculos e resistencias a estes. Este contramovemento, estivo representado nos EE.UU polos mesmos sectores que en España: grupos de pais, na súa maioría acusados de malos tratos e violencia, que se consideraron «discriminados» pola aplicación de políticas públicas que intentaron solucionar a fisura de desigualdade a través dunha discriminación positiva, tal como é a Lei Integral de Medidas de Protección contra a Violencia de Xénero sancionada en España. Estes grupos, polo xeral, van acompañados por profesionais do Dereito, a Psicoloxía e a Psiquiatría sintónicos con esa mesma ideoloxía.

---

[8] A SAP foi rexeitada sistematicamente nas tres revisións que se fixeron do DSM desde o ano 1986 en que R. A. Gardner pretendeu que se admitira para a súa inclusión. Non obstante, as persoas que utilizan a SAP, insisten cada ano en propoñelo como «proposta externa» e afirman «que esta vez estase a estudar...». Na actualidade, un grupo externo propuxo á Asociación de Psiquiatría Americana, na súa revisión do DSM-V, que incluía a «*Desorde de alienación parental*» (denominación coa que os grupos prosop solicitaron a súa inclusión no manual). Esta xestión non significa que se estea a debater nalgunha Comisión de revisión do DSM-V.

[9] Ver na sección «Desde a Ética».

[10] Segundo a definición do Harvard University Dictionary, o *backlash* sería un contragolpe, unha reacción negativa extrema contra algo que ha gañado renome, prominencia ou influencia. Como un contragolpe da «vella garda» contra algo novo que implica un avance.

[11] Faludi, S. (1992); *Backlash: The Undeclared War Against American Women*, New York: Crown editions.

A Escala «SAL»

Logo da formulación da SAP e continuando coa construción da súa «síndrome», Richard Gardner inventa unha «escala de medición do abuso sexual», á que denomina SAL e a través da que pretendía dar sustento ao diagnóstico de SAP. A través dela dicía avaliar entre verdadeiras e falsas acusacións de incesto ou de abuso sexual infantil. Reforzaba, desta maneira, a idea central de «falsas denuncias», idea-forza que utilizan os grupos que lideran o contramovemento.

A mencionada escala, non tivo nin sequer os mínimos requiridos para ser un instrumento de medición fiable. As críticas foron tan rotundas, que o propio R. Gardner abandonou a súa aplicación. Nos seus libros posteriores a 1990 xa non a menciona.

Non obstante, en España, houbo tentativas de utilizala e, a día de hoxe, hai profesionais adscritos á SAP que a aplican.

Desta escala, e da propia SAP, Lucy Berliner e Jon Robert Conte¹², expertos forenses en casos de abuso sexual infantil, escriben:

«A Escala SAL adoce de moitos problemas metodolóxicos, nos seus parámetros e nas súas puntuacións os cales miden un único enfoque. Isto é: está baseada enteiramente na observación persoal do autor, dun descoñecido número de casos observados nunha práctica forense. Aínda que as referencias aluden a estudos levados a cabo 'entre 1982 e 1987' estes non foron publicados, non foron reportados e son de validez descoñecida. Non existen estudos que determinaran se a escala pode ser confiadamente codificábel. Moitos dos seus criterios están deficientemente definidos. Foron feitas probas non-científicas para medir que esta escala SAL teña aptitude para poder discernir estes casos. Non hai probas de que as puntuacións numéricas teñan unha significación real. Certamente, ao noso criterio, a escala íntegra e a Parental Alienation Syndrome sobre a cal se basea, nunca foron sometidas a ningunha clase de mirada examinadora ou teste empírico. En suma, non hai competentes demostracións desta escala para facer prognósticos válidos baseados nos criterios identificados» (1993, p. 114).

LOGO DA FORMULACIÓN DA SAP E CONTINUANDO COA CONSTRUCIÓN DA SÚA SÍNDROME, RICHARD GARDNER INVENTA UNHA ESCALA DE MEDICIÓN DO ABUSO SEXUAL, Á QUE DENOMINA SAL E A TRAVÉS DA QUE PRETENDÍA DAR SUSTENTO AO DIAGNÓSTICO DE SAP

3. ANÁLISE CRÍTICA

A denominada síndrome de alienación parental, SAP¹³, ten múltiples e graves deficiencias médico-psicolóxicas, xurídicas, metodolóxicas e éticas, que intentarei explicitar de forma sintética partindo das análises científicas que se realizaron nos EE.UU e das que destaco a de Jennifer Hoult¹⁴. O seu traballo de investigación *A Admisibilidade da Síndrome de Alienación Parental como Evidencia: Ciencia, Lei e Política* (2006), é un dos máis rigorosos e mellor documentados. Nel, J. Hoult conclúe:

[12] Berliner, L. e Conte J. R. (1993): «Sex Abuse Evaluations: Conceptual and Empirical Obstacles», *Child Abuse & Neglect*, New York: Springer.

[13] PAS polas súas siglas en inglés.

[14] Hoult, J. (2006): «The Evidentiary Admissibility of Parental Alienation Syndrome: Science, Law, and Policy» en *Children's Legal Rights Journal*, Volume 26, n.º 1 Jennifer Hoult, J.D. é *Law Guardian* en Kings County, N.Y. Un *Law Guardian* nos EE.UU é quen representa ao neno na xustiza, intentando protexer o seu maior interese.

NOS EE.UU, VARIOS ESTADOS LOGO DE 20 ANOS DE DEBATES E ALGÚNS CASOS DOCUMENTADOS CON DESENLAJE TRÁXICO (ENTRE OUTROS: O SUICIDIO DE VARIOS NENOS OBRIGADOS A CONVIVIR CO PROXENITOR AO CAL REXEITABAN), CONCLUÍRON DE XEITO EXPLÍCITO QUE O SAP NON DEBE SER ADMITIDO COMO PROBA NA XUSTIZA

Aínda que as patoloxías observadas de etioloxía descoñecida poden ser detectadas antes da súa verificación científica, as síndromes médicas só se recoñecen como tales despois de ter sido cientificamente verificadas. A designación como unha síndrome médica no Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM), é un equivalente da verificación científica. A afirmación de Warshak¹⁵ –«o DSM non é unha proba de se un transtorno existe ou non»– é enganosa, porque confunde a observación de alienación infantil coa verificación científica e o recoñecemento resultante dunha síndrome médica¹⁶.

Esta suposta síndrome, ten a peculiaridade –entre outras– de xurdir só nos litixios xudiciais entre cónxuxes. Quen a utilizou –e utiliza– pretende polo seu medio, dar unha resposta simple a un tema complexo: a recusa dun/ha neno/a cara un dos proxenitores no marco dun conflito de parella, e en especial cando xorden denuncias por incesto e/ou malos tratos.

Neste marco, a SAP non só outorga un fundamento *ad hoc* para argumentar, senón que instala perigosamente a sospeita sobre a viti-

ma: os nenos e as nenas, desvalorizando a súa palabra e creando a sospeita sobre o testemuño infantil, cando, na maioría dos abusos sexuais, esta é a única proba para iniciar unha investigación.

Nos EE.UU, varios estados logo de 20 anos de debates e algúns casos documentados con desenlace tráxico (entre outros: o suicidio de varios nenos obrigados a convivir co proxenitor ao cal rexeitaban)¹⁷, concluíron de xeito explícito que o SAP non debe ser admitido como proba na xustiza.

En España, o Consello Xeral do Poder Xudicial (CXPX), na súa *Guía de criterios de actuación xudicial fronte á violencia de xénero*, editada en novembro de 2008, alerta acerca do uso fraudulento que se está a facer desta suposta síndrome na xustiza e, en setembro de 2009, o Observatorio da Violencia de Xénero do mesmo CXPX, alerta acerca do perigo da utilización deste instrumento (SAP) na xustiza. En adición, a Comisión de Igualdade do Congreso, no seu debate acerca das reformas necesarias á Lei Integral de Medidas de Protección contra a Violencia de Xénero, concluíu a finais de 2009, a falta de validez da SAP, recomendando a súa non utilización na xustiza.

Non obstante, a ausencia de datos empíricos que apoién as premisas da SAP como unha síndrome diagnóstica, nalgúns xulgados do estado español o debate mantense a través dalgúns xuíces e xuízas acompañados por profesionais que afirman que «o SAP existe», como se fose unha cuestión de crenzas, e con-

---

[15] O Doutor Warshak, é un médico estadounidense que comprou o dominio da páxina web de R. Gardner despois da súa morte; é quen xestiona na actualidade todos os seus contidos e continúa a reafirmar a teoría de R. Gardner.

[16] Citado en Barea Payueta, C. e Vaccaro, S. (2009): *El pretendido síndrome de alienación parental* Madrid: Desclée de Brouwer,

[17] Caso Nathan Grieco, citado Ibid.

fundindo o auditorio entre o «que se observa» como escena das disputas por divorcio e o que se demostra cientificamente e tería forza diagnóstica.

4. FUNDAMENTOS

Síndrome –Definición:

«Do grego *syndromé* (concurso), formado con ‘syn-’ –v. ‘SIN-’– e a raíz de ‘édramon’, correr; v. ‘DROM-’. Masc.; medicina. Conxunto de ‘síntomas dunha afección’». Dicionario de María Moliner.

«Do gr. συνδρομη, (concurso). **1. m.** Conxunto de síntomas característicos dunha doenza». Dicionario da Real Academia Española.

As ciencias da saúde designan con esta palabra un grupo de síntomas e signos **constantemente relacionados entre si**, que expresan unha situación patolóxica. É necesario distinguir entre os sinais (ou signos), como manifestacións que o/a profesional pode verificar dunha maneira obxectiva, e os síntomas, como sensacións subxectivas de dor ou molestia que manifesta o/a paciente.

Segundo a Organización Mundial da Saúde, un conxunto de signos e de síntomas, conforman unha **síndrome** cando se corrobora, a través dun número considerábel de casos e durante un tempo prolongado, a concorrencia –**concurso**– dos signos e síntomas que o conforman. Cando, á súa vez, se ratificou a metodoloxía utilizada e cando se expuxeron os estudos e probas á consideración da comunidade científica, para que calquera profesional do sector poida facilmente verificalo de maneira obxectiva se se repetiren os mesmos signos e síntomas.

Partindo desta definición, a SAP non cumpre cos criterios mínimos nin para ser considerada **síndrome diagnóstica con entidade clínica**, tal como Richard A. Gardner e quen o aplica o queren lexitimar, nin para xustificar ningunha conduta observábel. Menos aínda

para avalar prognósticos ou tratamentos no seu nome.

Desde o epistemolóxico, na clínica, as síndromes poden dividirse en síndromes diagnósticas e síndromes descritivas. Unha síndrome descritiva, tal e como o seu nome indica, só describe unha serie de fenómenos observábeis, mais a través dela non se pretende diagnosticar nin indicar tratamento algún. Non denomina ningunha entidade diagnóstica. Nesta categoría estarían a «síndrome de Estocolmo» e «síndrome da muller maltratada», por exemplo.

Unha síndrome diagnóstica é algo máis, e constitúe unha entidade clínica que debe ser ratificada pola comunidade científica e os seus signos e síntomas observados durante un período de tempo, e en cantidades suficientes, como para enunciar que conclúen sempre nun determinado fenómeno. Isto é algo que R. A. Gardner xamais puido facer coa súa pretendida síndrome, e tampouco quen a día de hoxe o sustenta e utiliza.

SEGUNDO A ORGANIZACIÓN
MUNDIAL DA SAÚDE, UN
CONXUNTO DE SIGNOS E DE
SÍNTOMAS, CONFORMAN
UNHA SÍNDROME CANDO
SE CORROBORA, A TRAVÉS
DUN NÚMERO CONSIDERÁBEL
DE CASOS E DURANTE UN
TEMPO PROLONGADO, A
CONCORRENCIA –CONCURSO–
DOS SIGNOS E SÍNTOMAS QUE
O CONFORMAN

4.1 Desde a Psicoloxía Evolutiva

1. A SAP parte de verdades relativas e convérteas en verdades dogmáticas absolutas: «Todas as criaturas que non queren ver o seu pai, foron manipuladas pola súa nai para rexeitalo».

A través desta premisa dada por certa, bóntanse por terra os postulados básicos da Psicoloxía evolutiva: a SAP **elimina as diferenzas evolutivas** das condutas dos nenos e nenas, proclamando un único patrón de conduta e de resposta, sen importar a súa idade nin a etapa evolutiva pola que atravesan. Nalgunhas causas xudiciais, chegouse a afirmar que un bebé de 10 meses «*padecía SAP*».

2. **Nega a subxectividade nos nenos e as nenas**, dando por suposto que un neno ou nena pode repetir, sen subxectividade nin sentido crítico, calquera argumento que se lle pretenda inculcar.

3. Converte a totalidade dos signos e síntomas que a Psicoloxía infantil describiu en signos de maltrato e/ou abuso sexual, en favor desta suposta síndrome SAP (por exemplo: «*moi reticente a divulgar o abuso ou negarse a estar con quen di que abusou del*»).

4. **Non considera a comprensión da linguaxe do neno desde a súa etapa evolutiva**, pola contra, deposita sobre el interpretacións subxectivas con intencionalidades e significados do psiquismo da idade adulta («*o neno é un psicópata*», «*o neno contribúe á campaña de denigración do proxenitor rexeitado*», «*o neno é cruel e non lle importa o sufrimento do pai rexeitado*»).

5. Diagnostica a nai do neno sen instrumentos que o ratifiquen, en moitos casos sen entrevista e só polos ditos de quen se «sente afectado». Hai profesionais que afirman con categoría diagnóstica que unha muller é «alienadora», sen a ter visto nunca nin ter algún contacto con ela.

6. Na formulación da SAP, fálase de «*lavado de cerebro*» no sentido estrito do termo. Os

mecanismos e procedementos psicolóxicos que se producen naquilo que se considera un «*lavado de cerebro*», sen entrar a describilos neste texto, non se realizan de maneira simple nin «*lixeiramente*», senón que requiren de coñecementos precisos e un certo grao de «*pericia*» por parte de quen o realiza. Inclúe, entre outros efectos, a anulación de todo sentido crítico na vítima, motivo polo que, de levarse a cabo nun neno ou en nena, deixaría secuelas psicolóxicas evidentes e previamente detectábeis por profesionais con experiencia clínica. Secuelas que serían de maior magnitude que «*un enfado ou unha negativa a estar con alguén*». Neste sentido, a bibliografía relata desde signos de trastornos limítrofes de personalidade e estados patolóxicos do pensamento, até a verdadeira alienación¹⁸. É esperábel entón, que antes de diagnosticar a «pretendida síndrome», **o/a perito psicólogo/a tería que detectar outros síntomas máis evidentes e visíbeis que padecería o neno/a** se o estamos a supor como *vítima dun «lavado de cerebro»*. A clínica describe casos de psicoses en nenos que foron sometidos a algún método que podería considerarse un «lavado de cerebro». Un neno a quen se lle impide a análise crítica e que é forzado a «borrar» e/ou desvirtuar a realidade que el mesmo percibiu (como pode ser o coidado amoroso dun pai), enlouquecería sen máis, ou sexa, perdería todo principio coa realidade, tería un discurso delirante, e outra sintomatoloxía psiquiátrica.

Ademais, daríase por suposto que as mulleres, á hora do divorcio, se converten en espe-

---

[18] Tomando esta palabra, «alienación» no seu significado en castelán e de acordo á definición da Real Academia Española (como *enajenación mental, pérdida del juicio*), xa que en inglés *alienation* significa nunha primeira acepción: *sentimiento de extrañamiento, desconocimiento*. R. A. Gardner, bautiza con este nome a SAP, facendo uso desta dupla acepción do termo en inglés. [N.da T.: A definición que dá a Real Academia Galega para o termo «alienación» é coincidente coa da RAE].

NOS CASOS DE DIVORCIOS
CONTENCIOSOS, OU CON
ANTECEDENTES DE EPISODIOS
DE VIOLENCIA, É MOI COMÚN
OBSERVAR NOS FILLOS/AS,
AMBIVALENCIA AFECTIVA
CARA UN DOS SEUS PAIS.
OS NENOS MÓSTRANSE
RETICENTES A IR CO
PROXENITOR CO QUE NON
CONVIVEN E ATÉ MOSTRAN
O SEU REXEITAMENTO

---

cialistas en técnicas de programación e lavado cerebral.

7. Nos casos de divorcios contenciosos, ou con antecedentes de episodios de violencia, é moi común observar nos fillos/as, ambivalencia afectiva cara un dos seus pais. Os nenos móstranse reticentes a ir co proxenitor co que non conviven e até mostran o seu rexeitamento. Conduta que a casuística en Psicoloxía infantil considera como signo frecuente. Isto, desde a hipótese da SAP, é considerado como «*proba irrefutábel desta síndrome*». Lonxe de indagar as causas que poderían orixinar esta conduta, a afirmación da SAP non considera a individualidade e particularidade de cada situación, tales como o grao de ansiedade do neno, a súa etapa evolutiva, a historia e dinámica familiar previa ao divorcio, as circunstancias que se viviron durante a convivencia e se realmente houbo malos tratos cara el, cara terceiros e/ou se o neno foi testemuña deles.

8. A SAP, na súa formulación, subverte toda lóxica e impón unha volta atrás con conceptos erradicados pola evolución da cultura, tales

como que «*os nenos poden ser facilmente programábeis*», que «*inventan cousas que non lle aconteceron só para danar a un proxenitor*», e aquelas que por período evolutivo non poderían coñecer (por exemplo: cando o neno describe órganos en erección e o líquido seminal).

Todos os argumentos citados son só algúns dos moitos que poderían argumentarse desde a Psicoloxía en xeral, e desde a Psicoloxía infantil en especial. De todas as maneiras, manter como válida a mencionada síndrome, é retroceder nun tramo moi importante da produción teórica da Psicoloxía Evolutiva en canto ao psiquismo infantil, a súa linguaxe e a necesidade de comprender a infancia e interpretala desde as súas particulares cualidades¹⁹.

4.2 Desde o Xurídico

Nun documento emitido polo **American Prosecutors Research Institute (APRI)**²⁰: «*Síndrome de Alienación parental: o que os Profesionais precisan saber*» (2003), por Erika Rivera Ragland e Hope Fields, conclúese:

«A SAP está baseada principalmente en dúas nocións, ningunha delas ten unha base empírica.

1. A SAP presupón unha elevada porcentaxe de acusacións falsas en casos de custodia.
2. A SAP constitúe unha desvantaxe para as mulleres nas resolucións sobre a custodia dos fillos.»

Ambas premisas, son as mesmas que se introducion e se manteñen na xustiza española para a utilización e validación da SAP: refórzase o mito das «falsas denuncias» e utilízase a SAP para cambiar de maneira inmediata a custodia.

---

[19] Ferenczi, Sándor (1984): *Confusión de linguas entre los adultos y el niño. El lenguaje de la ternura y de la pasión*. Obras completas. Volume IV. Madrid: Editorial Espasa-Calpe. (Orix. 1932).

[20] É un centro interdisciplinar de recursos para a investigación e o desenvolvemento, a asistencia técnica, o adestramento e a creación de publicacións e das mellores prácticas da profesión de fiscal, a nivel de todos os EE.UU.

Ademais, a utilización da SAP na xustiza, inverte a carga da proba, partindo da suposición de fraude na palabra do neno e da/o denunciante, transformando a/s vítima/s en verdugo/s. Revictimiza, partindo da sospeita cara a vítima. Confunde o rol do xuíz e o do perito, outorgando a este último categoría de xuíz que sentencia e dirixe a causa indicando o que facer (indicacións como «*cambiar a custodia*», «*impedir o contacto coa nai por tres meses*», entre outras, son indicacións comúns nos informes dos/as profesionais *prosap*). Estas indicacións do perito experto, aseméllanse máis a unha sentenza que a unha evidencia, que é o que apunta a lexislación para a función do perito. Non atende ao «*interese superior do neno*», violando o principio constitucional dos Dereitos dos nenos e as nenas.

Na última revisión, do ano 2006, da *Navigating Custody and Visitation Evaluations in Cases with Domestic Violence: A Judge's Guide*, publicada por The National Council of Juvenile and Family Court Judges²¹, inclúese unha sección na que se condena vigorosamente o recurso da SAP cualificándoa como:

...unha síndrome desacreditada que favorece os agresores das criaturas nos litixios pola custodia...

John E. B. Myers, profesor de Dereito da University of the Pacific McGeorge School of Law (Sacramento, California) publicou un artigo²² onde afirma:

A «Parental Alienation Syndrome» non está reconecida como unha síndrome médica válida desde a AMA –Asociación Médica Americana– e a Asociación de Psicoloxía Americana. O traballo de Richard Gardner nunca foi revisado nin re-examinado. Logrou posicionar este tema a través da publicación dos seus propios traballos na súa propia editora, Creative Therapeutics; foi o seu propio editor nos máis de 30 libros que publicou desde entón, incluíndo *Parental Alienation Syndrome*. A PAS está baseada exclusivamente na súa única observación e non conta, ao meu entender, con estudos empíricos que a sustenten, investigación, ou testes. Tampouco, ao meu entender,

ten que ser esta síndrome editada en publicacións médicas ou científicas sen ser re-examinada. Por outra parte, na miña opinión, moitos dos escritos de Gardner, incluíndo o seu *Parental Alienation Syndrome*, son discriminatorios e prexuzosos contra a muller. Esta parcialidade de xénero «infecta» a síndrome e logra unha poderosa ferramenta para menoscabar a credibilidade das mulleres que denuncian abuso sexual infantil.

4.3 Desde o Metodolóxico

Unha teoría, para ser considerada científica, debe explicitar, entre outras cousas, un marco teórico coherente sobre o que se asenta. A teoría que mantén á SAP é inexistente. Polo tanto, o único debate posíbel referente á SAP podería darse exclusivamente no marco da subxectividade ideolóxica. Aceptar e dar como certa a validez da SAP pertence ao campo da subxectividade e da ideoloxía, xa que require admitir presupostos que non coinciden coa lóxica de ningunha ciencia coñecida.

O suposto *marco teórico* que mantén á chamada SAP, é un territorio saturado de afirmacións dogmáticas onde se confunden aseveracións –con aparencia científica– con complexos postulados de parcialidade infinita con graves desviacións de xénero.

A formulación da SAP parte de falsas premisas ás que lle outorga rigor de verdades dogmáticas, por exemplo:

— Que as nenas e os nenos carecen de subxectividade e sentido crítico acerca do que viven, en sentimento e en pensamento.

[21] Guía para xuíces editada nos Estados Unidos polo Consello Nacional dos Xulgados de Familia e Xuventude («Traballando coas avaliacións pertinentes da custodia e réxime de visitas nos casos de violencia doméstica»).

[22] «Que é a Síndrome de Alienación Parental (PAS) e por que ela mesmo é frecuentemente utilizada contra as nais?» en: Myers, John E. B. (1997): *A Mother's Nightmare - Incest: A Practical Legal Guide for Parents and Professionals*. Thousand Oaks, CA: Sage.

- Que un neno ou unha nena poden repetir sen sentido crítico, manter e recordar no tempo, coma se foran bonecos, calquera argumento que se lles queira inculcar.
- Que un neno ou unha nena poden ser sometidos a un *lavado de cerebro* da mesma maneira que a un adulto e sen consecuencias colaterais graves sobre a súa cordura.
- Que todas as nais involucradas nun litixio xudicial pola custodia dos seus fillos, son expertas en técnicas de «desprogramación e lavado de cerebro» e someten os seus fillos e fillas a elas.

A partir destes postulados dogmáticos, R. Gardner –e quen se adscribe ao SAP– explican, defenden e pretenden diagnosticar situacións disfuncionais preexistentes na maioría dos procesos de divorcio, como por exemplo casos de violencia e maltrato. Unifican todos os casos de conduta de rexeitamento –ou adversa– das criaturas cara un dos proxenitores, atribuíndo a todas estas condutas unha única causa: o suposto «*mecanismo alienador das nais que producirá que os fillos, rexeiten o pai*». Argumentos que xorden da subxectividade de quen o enuncia e que non poderían ser probados con rigor científico.

4.4. Desde a Ética

O suposto ‘marco teórico’ de Richard Gardner.

Richard Gardner expón o seu marco ideolóxico no seu libro *True and False Accusations of Child Sex Abuse*²³, «A Theory about the variety of Human Sexual Behavior» (páx. 1-39 «Unha teoría sobre a variedade do comportamento sexual humano» (1992). Aquí mesmo, comeza o capítulo, dicindo que está en desacordo con termos como «natural» ou «antinatural» en cuestións de conduta sexual humana e afirma que o natural ou antinatural «*teñen que ver co que un determinado grupo social acepte en conformidade cos propósitos de Deus ou da natureza*». A partir de aquí, comeza a explicitar os seus fundamentos acerca da súa teoría da

---

A PARTIR DESTES POSTULADOS DOGMÁTICOS, R. GARDNER –E QUEN SE ADSCRIBE AO SAP– EXPLICAN, DEFENDEN E PRETENDEN DIAGNOSTICAR SITUACIÓNS DISFUNCIONAIS PREEXISTENTES NA MAIORÍA DOS PROCESOS DE DIVORCIO, COMO POR EXEMPLO CASOS DE VIOLENCIA E MALTRATO

---

sexualidade humana: o sexo como «*máquina de procreación*» e a importancia de que canto antes sexa «exercitada» [esta máquina] máis e mellor será o seu rendemento. Xustifica todas as parafilias –incluíndo a pedofilia– en dirección a esta idea central. Son suficientes algunhas citas como mostra:

«Pertinente a esta, a miña teoría é que a pederastia tamén serve a obxectivos procreativos. Obviamente, non serve a tales obxectivos no nivel inmediato dado que os nenos non poden estar grávidos e tampouco eles poden engravidar a outros. No entanto, o neno que se inclina cara encontros sexuais nunha idade precoz probablemente se sinta altamente sexualizado e ansiará ter experiencias sexuais durante os anos da prepuberdade. Desta maneira, un ‘neno cargado’ transmitirá máis probablemente, polo tanto, os seus xenes á súa proxenie a unha idade precoz. (Direi máis acerca da pedofilia no capítulo seguinte debido a que a súa importancia é central neste libro).» (1992)²⁴

---

[23] Gardner, R. A. MD, (1992): *True and False Accusations of Child Sex Abuse*. Cresskill, NJ: Creative Therapeutics

[24] Gardner, R. A (1992). *True and False Accusations of Child Sex Abuse*. Cresskill, NJ: Creative Therapeutics, p. 24.

A SAP PARTE DA SOSPEITA DA «FALSA DENUNCIA» DAS NAIS E O «FALSO TESTEMUÑO» DAS NENAS E NENOS. AS PERSOAS QUE SE ADSCRIBEN AO SAP SON INCAPACES DE APLICAR O BENEFICIO DA DÚBIDA SOBRE AS CRIATURAS, NEGÁNDOLLES A POSIBILIDADE DE QUE POIDA EXISTIR UNHA CAUSA VÁLIDA QUE LLES PROVOCA O REXEITAMENTO DO PAI

Máis adiante, no mesmo texto, asevera:

«Os nenos sofren pola reacción esaxerada á pedofilia por parte da sociedade.» (1992)²⁵

Noutro dos seus libros, *Child Custody litigation: A guide for parents and mental health professionals*²⁶, R. Gardner afirma:

«Na actualidade, o neno sexualmente abusado é xeralmente considerado como a vítima, a pesar de que o neno poida iniciar encontros sexuais «seducindo» o adulto (...) Se a relación sexual é descuberta, o neno probabelmente fabricará [un argumento] de maneira que o adulto sexa culpado pola súa iniciación.» (1986)

Richard Gardner traballou xunto co psicólogo Ralph Underwager, compartindo os mesmos principios propedofílicos, expostos na súa teoría da conduta sexual humana. Ambos consideraban que a pedofilia era unha orientación sexual normal, tal como podía selo a homosexualidade. R. Gardner, indicaba o Instituto do seu amigo e colega, Underwager, como referente case exclusivo para que fosen derivados os nenos e nenas «afectados de

SAP» para a súa recuperación e tratamento. Ralph Underwager foi, ademais, o inventor da «Síndrome de Falsa Memoria» –orientada a desacreditar o testemuño de mulleres adultas que lembran abusos sexuais na súa infancia–, argumento mediante o que Underwager se tería defendido pola acusación que lle fixo a súa propia filla de abuso sexual incestuoso. Sobre esta base, R. Gardner constrúe a SAP, instalando a sospeita sobre a palabra dos nenos e das nenas e culpando de especulativa á actitude de protección que quixera exercer a nai.

5. CONCLUSIÓNS

A SAP parte da sospeita da «falsa denuncia» das nais e o «falso testemuño» das nenas e nenos. As persoas que se adscriben ao SAP son incapaces de aplicar o beneficio da dúbida sobre as criaturas, negándolles a posibilidade de que poida existir unha causa válida que lles provoca o rexeitamento do pai, sen ter analizado este proxenitor e dando por certas as palabras e a actitude *complacente* coa que estes proxenitores se presentan.

A utilización da SAP estaría ao servizo de invisibilizar o incesto, o abuso e a violencia. Cando nunha causa xudicial pola custodia dos fillos/as, se utiliza a figura da SAP ou os seus sucedáneos, como son o «*friendly parent*», «*a alienación parental*», «*as interferencias parentais*» ou o «*conflito de lealdades*», desvíase a atención, ocúltase e négase toda violencia previa porque, a partir dese momento, no expediente xudicial non existirá nada máis que SAP, e todo o que pase e non pase será atribuído a el.

En criminoloxía, xa non se admiten postulados lombrosianos que aludan á morfoloxía

---

[25] Ibid. pp. 594-595

[26] Gardner, Richard A. (1986): *Child Custody litigation. A guide for parents and mental health professionals*. Cresskill, NJ: Creative Therapeutics, p. 93

dos asasinos e delinquentes; recoñécese que os estudos posteriores lexitimaron que isto era un prexuízo do seu autor: Lombroso.

Frente ao SAP quedan sen resposta moitos interrogantes, por exemplo:

Por que en Psicoloxía evolutiva se pode varrer con todo o descuberto desde a segunda metade do século pasado en relación á Psicoloxía infantil?

Ademais: que entidade clínica sería a SAP, que só xorde no marco do xudicial? Ou se xa, que se o conflito se desxudicializase *curarían* todas as persoas implicadas? E que entidade clínica sería a SAP, que só «aparece» en nenos e nenas menores de idade?, só se dá durante os litixios por custodia? Isto é, cando os fillos e fillas alcanzan a maioría de idade xa non existiría a SAP? Curan? Non lles lavan máis o cerebro? Por que ningún pai denuncia SAP cando os seus fillos chegan á maioría de idade? Xa non lles importa se o seu fillo foi danado?

É de supor que un proxenitor que quere os seus fillos, máis aló dos dereitos legais que teña sobre eles, se coñece a súa situación de vítima de algún dano, denunciaría os feitos ou pretendería que se investigase para protexelo.

Aínda que é certo que, por veces, durante os litixios por divorcio, un pai e/ou unha nai poden querer manipular os fillos ao seu favor e en contra do outro cónxuxe, isto non é algo moi fácil de lograr (só temos que intentar convencer un neno de algo que non quere e comprobaremos canto tempo e esforzo nos leva, se é que o logramos), e menos fácil é aínda se a outra persoa, contra a cal se quere posicionar o neno, foi amábel, cordial e nutritiva con el.

De todas as maneiras, isto sería unha manipulación e **non unha síndrome clínica** nin un «*lavado de cerebro*». Son cousas que pasan, son fenómenos que se poden describir, comprender e actuar terapéuticamente sobre eles para disolvelos. Mais non se pode coaccionar nin xudicializar nin facer disto unha patoloxía. Debería poder probarse se así for, e non dar

algo por suposto só cunha entrevista psicolóxica (ás veces dun traballador social ou dun avogado) pondo unha «etiqueta» a partir da cal parte todo profesional que entrevista a esa persoa, dándoa por certa.

Cada caso merece unha análise particular: buscar acerca das orixes, indagar na dinámica e a historia familiar e tratar de reverter a situación mediante o respecto ao neno ou á nena que rexeita ao seu proxenitor, tratando que entenda que tal vez a súa postura non é a máis favorábel –para si mesmo/a– nin acertada.

Darlle un espazo á SAP significa aceptar todo o que a SAP nega e torna invisible; é participar dun universo de negacións e dun imaxinario colectivo patriarcal que quere continuar a manter os mitos de «*maldade interesada das mulleres*» nos divorcios. Ademais, implica instalar outra vez a dúbida sobre a palabra das nenas e os nenos. Non existe delito onde se instale de maneira metódica este manto de dúbidas sobre quen denuncia. Por que sobre as mulleres e as vítimas infantís si? Isto é, ao meu entender, un dos graves prexuízos que produce

---

AÍNDA QUE É CERTO QUE,
 POR VECES, DURANTE OS
 LITIXIOS POR DIVORCIO, UN
 PAI E/OU UNHA NAI PODEN
 QUERER MANIPULAR OS FILLOS
 AO SEU FAVOR E EN CONTRA
 DO OUTRO CÓNXUXE, ISTO
 NON É ALGO MOI FÁCIL DE
 LOGRAR. (...) DE TODAS AS
 MANEIRAS, ISTO SERÍA
 UNHA MANIPULACIÓN E
 NON UNHA SÍNDROME CLÍNICA
 NIN UN «LAVADO DE CEREBRO»

---

esta falacia: SAP. Coa análise da cantidade de erros evidentes que posúe o enunciado e formulación da SAP, considero que quen o apoia e utiliza –ou lle dá lugar a «manifestarse»–, pertence a este universo de negacións. Algúns farano por conveniencia persoal e outros por ignorancia colectiva.

6. SÍNTESE

- A SAP nega a subxectividade nas nenas e os nenos.
- Desestima a capacidade –e característica evolutiva– de autocritica na infancia, o que impediría nun neno repetir –e recordar no tempo– falsos argumentos que se lle inculquen.
- Non prevé que serían visíbeis e notorios danos psicolóxicos maiores, se un neno fose sometido a un «lavado de cerebro».
- Unifica criterios e condutas descoñecendo as variacións nas diferentes etapas evolutivas dos nenos.
- Descarta a importancia que ten en Psicoloxía da palabra e a *conditio sine qua non* de avaliar e interpretar *en praesentia*, omitindo en moitos casos, entrevistar a quen despois «diagnostica» (por exemplo, o proxenitor convivinte).
- Falta de status científico como síndrome psicoclínica, que se erixe en instrumento diagnóstico e propón un tratamento a aplicar.
- Non se presentaron probas nin casos observábeis á comunidade científica para a súa validación.
- Non é unha síndrome diagnóstica no sentido médico-clínico xa que non cumpre co requisito básico de concausa necesario para esta categoría.
- A SAP describe unha conduta observábel (non avaliada nin medida), diagnosticándose como consecuencia dunha «doenza»

da nai (alienación), atribuíndolle unha causa subxectiva e arbitraria (o desexo de eliminar o pai da vida do neno) que non pode demostrar obxectivamente en todo o seu enunciado. Metodoloxía que non responde a mínimos criterios epistemolóxicos na ciencia médico-clínica para dar entidade a unha síndrome diagnóstica.

- Parte de premisas subxectivas e transfórmas en hipóteses verdadeiras.
- Converte verdades relativas –«algúns nenos poderían ser manipulados polos seus pais»– dándolles categoría de verdade absoluta –«todos os nenos que se negan a ver o seu pai están manipulados pola súa nai»–.
- Converte unha suposta *síndrome descritiva* en síndrome diagnóstica con capacidade de indicar un tratamento.
- Propón unha *terapia* arbitraria sen que medien causas nin xustificativos para que sexa ese e só ese o *tratamento* proposto.
- Propón unha resposta simple a un problema complexo, obviando a especificidade de cada caso e a necesidade de indagación pertinente.
- Inverte o siloxismo lóxico, enunciando as consecuencias dun cadro clínico como concausas da SAP encamiñadas a xustificar a hipótese proposta.
- Inclínacións misóxinas e discriminatorias contra as mulleres.
- Non se xustificou a mostra de casos que R. Gardner enuncia como fundamento da SAP e sobre a cal dixo basearse para o seu enunciado.
- A etioloxía da SAP só se sustenta en enunciados de interpretacións subxectivas do entrevistador.
- Non *peer review*.²⁷

---

[27] Análise de pares en publicacións científicas; publicacións imprescindíbeis á hora de ratificar un enunciado ou unha obra/descubrimiento como certo.

BIBLIOGRAFÍA

- BAREA PAYUETA, C.; VACCARO, S. (2009): *El pre-tendido síndrome de alienación parental*. Madrid: Ed. Desclée de Brouwer.
- BERLINER, L e CONTE J. R.: «Sex Abuse Evaluations: Conceptual and Empirical Obstacles». *Child Abuse & Neglect*. New York: Springer.
- BOWLBY, J. (1969): *Attachment and Loss*, Vol. 1: *Attachment*. London: Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.
- (1976) *La separación afectiva*. Buenos Aires: Paidós. (Orix. 1973)
- (1986) *Vínculos afectivos: formación, desarrollo y pérdida*. Madrid: Ediciones Morata. (Orix. 1979).
- FALUDI, SUSAN (1991): *Backlash: The Undeclared War Against American Women*. New York: Crown editions.
- FERENCZI, SÁNDOR (1984): *Confusión de lenguas entre los adultos y el niño. El lenguaje de la ternura y de la pasión*. Obras completas. Volume IV. Madrid: Ed. Espasa-Calpe. (Orix. 1932).
- GARDNER, R. A. (1992): *True and false accusations of child sex abuse*, «A Theory about the variety of Human Sexual Behavior». Cresskill, N. J.: Creative Therapeutics.
- GARDNER, R. A. (1987) *The Parental Alienation Syndrome and the Differentiation Between Fabricated and Genuine Child Sex Abuse*. Cresskill, N. J.: Creative Therapeutics.
- (1986) *Child Custody litigation. A guide for parents and mental health professionals*. Cresskill, N. J.: Creative Therapeutics.
- HOULT, J. (2006): «The Evidentiary Admissibility of Parental Alienation Syndrome: Science, Law, and Policy». En *Children's Legal Rights Journal*. Volume 26, n.º 1.
- MYERS, JOHN E. B. (1997): *A Mother's Nightmare-Incest: A Practical Legal Guide for Parents and Professionals*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Navigating Custody and Visitation Evaluations in Cases with Domestic Violence: A Judge's Guide* (2006): publicada por The National Council of Juvenile and Family Court Judges.
- SPITZ R. (1945): «Hospitalism: an enquiry into the genesis of psychiatric conditions in early childhood». *Psychoanal. Stud. of the Child* 1:53-74.
- SPITZ, R. (1965): *The first year of life*. NY: International Universities Press.
- WALKER, LENORE E. A.; BRANTLEY, KRISTI L.; e RIGSBEE, JUSTIN A. (2004): «A Critical Analysis of Parental Alienation Syndrome and Its Admissibility in the Family Court». *Journal of Child Custody*, 1: 2, 47-74